

การวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องประชาธิปไตยในกลุ่มสาระสังคมศึกษา
ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษา
A CONTENT ANALYSIS OF DEMOCRACY IN SOCIAL STUDIES,
REIGION AND CULTURE IN ELEMENTARY LEVEL

นางสาวอรปวีณ์ นามสนิท *

Onpawee Namsanit

ศ.ดร.สมพงษ์ จิตระดับ **

Prof. Somphong Chidradub, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยในหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2551 และเพื่อวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยในหนังสือเรียนสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาจำแนกตามหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 – 2551 แหล่งข้อมูลได้แก่ หลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2551 จำนวน 7 ฉบับ และหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาวิชาสังคมศึกษาจำแนกตามหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2551 25 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบวิเคราะห์เนื้อหา

สรุปผลการวิเคราะห์ที่ได้ดังต่อไปนี้ หลักสูตรประโยคประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 นั้นให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ หลักการมีใจเปิดกว้าง และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ส่วนในหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรนี้ให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิและเสรีภาพ และหลักความมีวินัย ในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ และหลักการมีใจเปิดกว้าง ส่วนหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรนี้ให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีใจเปิดกว้าง สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 นั้นให้ความสำคัญกับหลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วม ส่วนหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรนี้นั้นให้ความสำคัญกับ หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วม โดยที่หลักเหตุผล หลักความเท่าเทียมและหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีเป็นหลักที่พบน้อยที่สุดจากทุกแหล่งข้อมูล

* นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: toononpa@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชาประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน

คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

E-mail Address: Somphong.C@Chula.ac.th

ISSN1905-4491

Abstract

The research objectives were to analyze the content of elementary curriculum during B.E. 2503-2551 and to analyze the content of textbook of social studies, religion and culture for elementary level during B.E. 2503-2551. The sampling group were 7 elementary curriculum guide and 25 textbook of social studies, religion and culture for elementary level. The tool used in this research was a content analysis form. Research finding as:

The democracy concept which appeared frequently in the elementary curriculum guide B.E. 2503 were responsibility, open mindness and public mind. The democracy concept which appeared frequently in textbook of social studies, religion and culture for elementary level B.E. 2503 were responsibility, open mindness, public mind, liberty and rights and discipline . The democracy concept which appeared frequently in the elementary curriculum guide B.E. 2521(2533) were responsibility and open mindness. The democracy concept which appeared frequently in textbook of social studies, religion and culture for elementary level B.E. 2521(2533) were responsibility and open mindness. The democracy concept which appeared frequently in the elementary curriculum guide B.E. 2551 were open mindness, liberty and rights, discipline, public mind, responsibility and participation. The democracy concept which appeared frequently in textbook of social studies, religion and culture for elementary level B.E. 2551 were open mindness, liberty and rights, discipline, public mind, responsibility and participation. The 3 democracy concept which less frequently in this category were reasoning, equality and peaceful means.

คำสำคัญ: การวิเคราะห์เนื้อหา / สังคมศึกษา / ประชาธิปไตย

KEYWORDS: CONTENT ANALYSIS / SOCIAL STUDIES / DEMOCRACY

บทนำ

มนุษย์มีการอยู่รวมตัวกันเป็นสังคม ต่างคนก็ต่างที่มาอาจทำให้เกิดปัญหาความขัดแย้งจึงเป็นเหตุให้ต้องมีการจัดระเบียบเพื่อให้เกิดความเรียบร้อยเป็นที่มาของระบอบการปกครอง โดยที่ประชาธิปไตยก็เป็นการปกครองรูปแบบหนึ่งที่หลายประเทศทั่วโลกใช้กันในปัจจุบันนี้ ซึ่งประชาธิปไตยเกิดมาจากแนวความคิดที่เชื่อเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ ที่เป็นผู้มีเหตุผล มนุษย์ทุกคนเกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ และความเท่าเทียมกัน (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2546) หลายๆ ประเทศทั่วโลกต่างก็ใช้ระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยประชาชนจะเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย ประชาชนจะมีส่วนร่วมในการปกครอง ทำให้ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองแบบอุดมคติ เป็นระบอบที่ทำให้มนุษย์มีอิสระไม่ต้องเป็นทาสใคร มีความมั่นคงไม่ถูกใครกดขี่ข่มเหง (อมร รักษาสัตย์, 2542) แต่ในความเป็นจริงแล้วหลาย ๆ ประเทศที่นำการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปใช้ก็ใช้จะประสบความสำเร็จเสมอไป

เป็นเวลา 83 ปีมาแล้วที่ประเทศไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข แต่ประเทศไทยเองยัง

ประสบกับปัญหาและอุปสรรคต่างๆ เช่น มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรัฐธรรมนูญอยู่ตลอดเวลาปัจจุบันนี้เป็นฉบับที่ 18 เกิดเหตุการณ์การปฏิวัติรัฐประหารอยู่เรื่อยๆ มีการปฏิวัติ 1 ครั้ง มีการทำรัฐประหาร 13 ครั้ง มีกบฏอีก 11 ครั้ง (นคร พจนวรวงษ์ และ อุกฤษ พจนวรวงษ์, 2549) นอกจากนี้ยังมีเหตุการณ์จลาจลการใช้ความรุนแรงในการเรียกร้องประชาธิปไตยอยู่บ่อยครั้ง เช่น เหตุการณ์เมื่อเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2553 ที่มีการสลายการชุมนุมจนทำให้มีผู้บาดเจ็บและเสียชีวิต หรือจะเป็นเหตุการณ์ทางการเมือง พ.ศ.2556-2557 ที่เหตุการณ์ครั้งนั้นบานปลายไปสู่การรัฐประหาร จากนั้นคณะรักษาความสงบเรียบร้อยแห่งชาติ (คสช.) เข้ามาดูแลปกครองประเทศจนกลายเป็นประเด็นถกเถียงกันของหลายฝ่ายว่าไม่เป็นประชาธิปไตยแต่เป็นการปกครองแบบเผด็จการทางทหารที่ปิดกั้นทางคิดและการแสดงออกทางการเมือง (ผู้จัดการออนไลน์, 2557) หรือจะเป็นปัญหาของนักการเมืองที่เป็นผู้แทนของประชาชนที่ได้เข้ามาทำหน้าที่ แสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น ทูจริต คอรัปชั่น สิ่งต่างๆ เหล่านี้ล้วนเป็นปัญหาต่อการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทย

ถ้าพิจารณาให้ดีแล้วต้นเหตุของปัญหาต่างๆ ล้วนมาจาก คน หรือ กลุ่มบุคคลที่ได้รับความรู้ ความเข้าใจ อุดมการณ์ ทศนคติ ค่านิยม ที่ทำให้เกิดแนวโน้ม อารมณ์ต่างๆ ที่ไปส่งผลต่อพฤติกรรมที่มีต่อระบบประชาธิปไตย ซึ่งโดยทั่วไปแล้วคุณลักษณะของบุคคลที่มีความเป็นประชาธิปไตยนั้นจะต้องประกอบไปด้วย เคารพความแตกต่าง ใช้เหตุผลในการคิดและตัดสินใจ เปิดใจกว้าง มีความรับผิดชอบ รู้จักสิทธิ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเคารพกฎกติกา เคารพหลักความเสมอภาค ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ แก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี มีส่วนร่วมในสังคม และมีความรู้มีการศึกษา (กระมล ทองธรรมชาติ, 2521; ทิศนา ขัมมณี, 2536; ทิพย์พาพร ตันตีสุนทร, 2556; สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2556, 2557) แต่ว่าจากผลการศึกษาของ วรรณพร นาคบุตร และ สมเกียรติ วันทะนะ (2551) พบว่าลักษณะนิสัยด้านการเมือง การปกครองของคนไทยนั้นมีความขัดแย้งภายในตนเองมีทั้งความเสรีนิยมและอำนาจนิยมและยังไม่มีความเป็นนักต่อสู้ในประชาธิปไตยที่ดีพอ และ สุภาพร ชัยฤกษ์ (2552) ยังศึกษาพบว่าประชาชนและเยาวชนที่ได้ศึกษานั้นยังขาดความรู้ประชาธิปไตยในลักษณะเชิงเนื้อหาและหลักการที่เป็นวิถีคิดและการดำเนินชีวิต เกิดเป็นวัฒนธรรมทางการเมืองที่ไม่เอื้อและไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมประชาธิปไตย ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ต่าง ๆ เช่น การผูกขาดอำนาจทางการเมือง การทุจริต การต่อสู้และความขัดแย้งซึ่งนำไปสู่ความรุนแรง (วิศาล ศรีมหาวโร, 2544) ซึ่งการแก้ไขปัญหาดังกล่าวควรมาจากกระบวนการหล่อหลอมความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติ ค่านิยม อุดมการณ์ทางประชาธิปไตยที่ถูกต้อง

การแก้ไขปัญหาดังกล่าวนั้นจำเป็นต้องใช้การศึกษาเข้ามาช่วยเพราะการศึกษาจะช่วยพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทศนคติค่านิยม ฯลฯ การศึกษาจัดขึ้นมาเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคมและต้องช่วยพัฒนาประเทศให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงในทุกรูปแบบ การศึกษาจึงอยู่ควบคู่กันมากับประชาธิปไตย โดยตลอด เห็นอย่างชัดเจนได้จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ในมาตรา 7 ที่ได้ระบุจุดมุ่งหมายไว้ว่าจะต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพกฎหมายความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

เมื่อย้อนกลับไปในอดีต การศึกษาของไทยก็เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาควบคู่กันมาโดยตลอด โดยจะเห็นได้ชัดเจนจากหลักสูตรการศึกษาของไทยตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน เริ่มตั้งแต่หลักสูตรพุทธศักราช 2503 ที่เน้นเพื่อจะสร้างเสริมและพัฒนาเด็กให้เป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตย รู้จักหน้าที่ของพลเมือง ต่อมาในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง 2533) เน้นที่การฝึกฝนให้ผู้เรียนเคารพและยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตย และในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ระบุจุดหมายเพื่อให้มีจิตสำนึกในความเป็นพลเมืองไทยและเป็นพลเมืองโลก ยึดมั่นในระบอบการปกครองตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) แต่ก็ยังพบปัญหาว่าเยาวชนไทยบางส่วนยังขาดความรู้ประชาธิปไตยในลักษณะเชิงเนื้อหาและหลักการ (สุภาพร ชัยฤกษ์, 2552) ถึงแม้ว่าในปัจจุบันจะพยายามมีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยการจัดทำกรอบแนวคิดหลักสูตรเกี่ยวกับประชาธิปไตยเพิ่มเติมโดยเพิ่มเติมในเรื่องของ ความหลากหลาย ความแตกต่าง การปรองดอง และ เรื่องราวเกี่ยวกับความเป็นไทย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2557) เพิ่มเข้าไปแต่นั้นก็ไม่ได้เป็นเครื่องยืนยันว่าเนื้อหาดังกล่าวสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีความเป็นประชาธิปไตยได้ จึงกลายมาเป็นปัญหาสำคัญที่ต้องศึกษาต่อไปว่าหลักสูตรการศึกษาไทยมีการบรรจุเนื้อหาหรือเรื่องราวเกี่ยวกับประชาธิปไตยไว้เพียงพอหรือยัง

หลักสูตรการศึกษาเหล่านี้ไม่นอกจากจะเป็นแนวทางการจัดการเรียนการสอนแล้วยังเป็นแนวทางในการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ เช่น หนังสือเรียน ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนาประชาธิปไตยเช่นกันเพราะว่าหนังสือเรียนเป็นเครื่องมือสำคัญที่เป็นสื่อระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน (วารี ธิระจิตร, 2531) โดยเฉพาะหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาซึ่งเป็นเครื่องมือปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ต่าง ๆ แก่ผู้เรียน และมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีในระบอบการเมืองการปกครอง ความสัมพันธ์กับประเทศต่าง ๆ ดังนั้นหนังสือเรียนสังคมศึกษาจึงควรที่จะเป็นหนังสือเรียนที่มีคุณภาพ แต่ในปัจจุบันสืบเนื่องจากนโยบายการเรียนฟรี 15 ปี พบว่ามีปัญหาเกี่ยวกับหนังสือเรียนเป็นจำนวนมาก เช่น ปัญหาหนังสือพิมพ์เรียนเปรอะเปื้อน เก่า ชำรุด หรือจะเป็นปัญหาด้านคุณภาพของหนังสือเรียน ซึ่งสำนักพิมพ์ได้ให้ข้อมูลว่าระยะเวลาจัดทำหนังสือเรียนค่อนข้างจำกัด การสื่อสารระหว่างกระทรวงและสำนักพิมพ์ไม่สัมพันธ์กัน ส่งผลต่อการพัฒนาและคุณภาพของตำราเรียน (แนวหน้า, 2556) จึงเป็นที่น่าสงสัยว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษานั้นจะมีคุณภาพเพียงพอที่จะเป็นเครื่องมือในการปลูกฝังประชาธิปไตยให้ผู้เรียนได้อย่างถูกต้อง แม้ว่าจะมีผลการศึกษาเกี่ยวกับ คุณภาพของหนังสือเรียนสังคมศึกษา (วิทยา ยุวภูษิต, 2554) ว่าหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นตั้งแต่หลักสูตร พ.ศ. 2521-2551 ในด้านเนื้อหาหนังสือเรียนของทุกหลักสูตรที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการอยู่ในเกณฑ์ดี แต่นี่ก็เป็นเพียงการวิเคราะห์ความสอดคล้องกันของวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหา ยังไม่ได้ลึกลงไปในเรื่องรายละเอียดของเรื่องประชาธิปไตยโดยตรง

จากที่กล่าวมาแล้วว่าการศึกษามีส่วนช่วยในการพัฒนาและแก้ไขปัญหาดังกล่าวในประเทศไทยได้เพราะจะมีส่วนช่วยในการปลูกฝังทัศนคติค่านิยมและส่งเสริมความรู้ให้แก่คนในสังคม โดยที่หลักสูตรการศึกษาจะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ทั้งชาติจนนำไปสู่การปฏิบัติเป็นแนวทางในการจัดทำ

หนังสือเรียนที่เป็นเสมือนสื่อกลางในการจัดการเรียนรู้ ดังนั้นจึงต้องมีการผสมผสานประชาธิปไตยเข้ากับการจัดการศึกษา ประเทศไทยเองมีการบรรจุประชาธิปไตยเป็นส่วนหนึ่งในการศึกษามาตลอดแต่เราก็ยังพบปัญหาและอุปสรรคต่างๆ ที่เป็นตัวขัดขวางการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคม เมื่อพิจารณาการจัดการศึกษาพบว่าหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาแต่ละยุคสมัยตั้งแต่หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยนั้นได้มีการระบุเรื่องประชาธิปไตยเข้าไว้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคด้วย ส่วนใหญ่นิยมที่จะระบุในจุดมุ่งหมายหลักที่ต้องการปลูกฝังให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองที่ความเป็นประชาธิปไตย และบรรจุเนื้อหาสาระไว้ให้เรียนวิชาที่เกี่ยวข้องกับสังคมศึกษาแต่ก็ยังคงพบปัญหาเกี่ยวกับความรู้ประชาธิปไตยของคนในสังคมดังที่ได้ยกตัวอย่างไว้ก่อนหน้านี้ เป็นสิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่งว่าการจัดการศึกษาของไทยนั้นมีส่วนช่วยมากนักน้อยเพียงไรในการพัฒนาประชาธิปไตยของสังคมไทย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษาและวิเคราะห์ว่าหลักสูตรการศึกษาที่ถึงแม้จะมีการบรรจุเนื้อหาประชาธิปไตยไว้นานาประการแล้วแต่ว่าเนื้อหาเหล่านั้นครอบคลุมทั้งแนวคิดหลักการประชาธิปไตยไว้แล้วหรือไม่ และหลักสูตรการศึกษาเหล่านั้นที่ได้ถูกนำมาใช้เป็นแนวทางการจัดทำสื่อการเรียนรู้อย่างไร เช่น หนังสือเรียนสังคมศึกษาซึ่งในปัจจุบันก็ยังคงประสบปัญหาด้านคุณภาพยิ่งเฉพาะหนังสือเรียนสังคมศึกษาในระดับประถมศึกษาเองนั้นยังไม่ได้มีการศึกษาเกี่ยวกับคุณภาพด้านประชาธิปไตยอย่างชัดเจน จึงต้องมีการวิเคราะห์ว่าหนังสือเรียนสังคมศึกษาที่ได้มานั้นได้บรรจุเนื้อหาที่ให้ความรู้เกี่ยวข้องกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยไว้เพียงพอแล้วหรือยัง และผลการวิเคราะห์ที่น่าจะนำไปสู่กรอบแนวคิดเนื้อหาประชาธิปไตยในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษาที่ควรจะเป็นไปในอนาคตว่าจะเป็นไปในทิศทางใดเพื่อที่จะทำให้ผู้เรียนนั้นกลายเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตยที่มีคุณภาพ

วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยในหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2551
2. เพื่อวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยในหนังสือเรียนสังคมศึกษา ระดับชั้นประถมศึกษาจำแนกตามหลักสูตรตั้งแต่ปี พ.ศ. 2503 - 2551

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะทำการวิเคราะห์เนื้อหาเรื่องประชาธิปไตยในกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) สำหรับการวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยใน แหล่งข้อมูลได้แก่ หลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2551 จำนวน 7 ฉบับ และหนังสือเรียนระดับประถมศึกษาวิชาสังคมศึกษาจำแนกตามหลักสูตรตั้งแต่ พ.ศ. 2503 - พ.ศ. 2551 ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 25 เล่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยของกลุ่มสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ครั้งนี้จะทำการอ่านเอกสารหลักสูตรและหนังสือเรียนสังคมศึกษาอย่างละเอียดทั้งเอกสาร แยกคำหรือประเภทของเนื้อหาหรือ

หลักประชาธิปไตยที่พบโดยพิจารณาประกอบแบบวิเคราะห์เนื้อหาประชาธิปไตยของกลุ่มสาระสังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมในระดับประถมศึกษา และวิเคราะห์ลักษณะการปรากฏของหลักประชาธิปไตยที่พบว่ามี การปรากฏอยู่ในลักษณะใด มีการสื่อความหมายว่าอย่างไร และแต่หลักมีการปรากฏอยู่เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร

ผลการวิจัย

1. หลักสูตรประโยคประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ทั้งตอนต้นและตอนปลายนั้นพบหลักความรับผิดชอบ หลักการมีใจเปิดกว้าง และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่นๆ ซึ่งหลักประชาธิปไตยทั้ง 3 นี้ยังสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการสร้างพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยที่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และมีความคิดในทางริเริ่มสร้างสรรค์ โดยที่หลักเหตุผลและหลักความเท่าเทียมเป็นหลักที่พบน้อยที่สุด 2 อันดับสุดท้าย ส่วนความมุ่งหมายของหลักสูตรด้านอื่นๆ เช่น เรื่องการรู้จักสิทธิ การรู้จักคุณค่าและรักษาวินัยนั้นก็พบหลักสิทธิและเสรีภาพรวมถึงหลักความมีวินัยด้วยเช่นกันถึงแม้จะไม่ได้พบเป็นเป็นจำนวนมากเทียบเท่ากับหลักประชาธิปไตยทั้ง 3 อันดับแรกแต่ก็พบมากเป็นอันดับที่ 4 และ 5

2. หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 นั้นพบหลักความรับผิดชอบ หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิและเสรีภาพ หลักความมีวินัย มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่น ซึ่งสอดคล้องกันกับผลการวิเคราะห์จากหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ทั้งตอนต้นและตอนปลายที่เน้นเรื่องหลักความรับผิดชอบ หลักการมีใจเปิดกว้าง และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมและยังสอดคล้องกับหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ทั้งตอนต้นและตอนปลายที่ต้องการสร้างพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยและมีความมุ่งหมายให้ผู้เรียนมีความรับผิดชอบตามหน้าที่พลเมือง มีความคิดทางริเริ่มสร้างสรรค์ รู้จักใช้สิทธิของตนเอง และ รู้จักคุณค่าและรักษาวินัยอีกด้วย ส่วนหลักเหตุผล หลักความเท่าเทียม และหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีนั้นพบเป็น 3 อันดับสุดท้าย

3. หลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นพบหลักความรับผิดชอบ และหลักการมีใจเปิดกว้าง มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่นซึ่งหลักประชาธิปไตยทั้ง 2 นี้ยังสอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยและต้องการให้ผู้เรียนทันต่อการเปลี่ยนแปลง โดยที่หลักความเท่าเทียมและหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีนั้นพบน้อยที่สุดเท่ากัน ส่วนความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ต้องการให้ผู้เรียนดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุขก็พบหลักความมีวินัยที่ถึงแม้จะไม่ได้พบเป็นเป็นจำนวนมากเทียบเท่ากับหลักประชาธิปไตยทั้ง 2 อันดับแรกแต่ก็พบมากถึงร้อยละ 12.96 เป็นอันดับที่ 3

4. หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นพบหลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีใจเปิดกว้าง มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่น ซึ่งสอดคล้องกันกับผลการวิเคราะห์จากหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่เน้นเรื่องหลักความรับผิดชอบ และหลักการมีใจเปิดกว้างเช่นกัน และยังสอดคล้องกับความมุ่งหมายหลักสูตรที่ต้องการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยและต้องการให้ผู้เรียนทันต่อการเปลี่ยนแปลง ส่วนหลักที่พบน้อยที่สุดคือหลักความเท่าเทียม

5. หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 นั้นพบหลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วม มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่น ซึ่งหลักประชาธิปไตยทั้ง 6 นี้ยังสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีจิตสาธารณะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติที่เป็นพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรฉบับนี้ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ของหลักสูตรในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกอีกด้วย สำหรับหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี หลักเหตุผล และหลักความเท่าเทียม นั้นพบน้อยกว่ากลุ่มข้างต้น

6. หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 นั้นพบ หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วม มากแตกต่างออกมาจากหลักประชาธิปไตยอื่น ซึ่งสอดคล้องกันกับผลการวิเคราะห์จากหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่เน้นทั้ง 6 หลักการนี้เช่นกัน และยังสอดคล้องกับพื้นฐานของการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่ต้องพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงและมีจิตสาธารณะตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 (พ.ศ. 2550 - 2554) และนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่เกี่ยวกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติ รวมทั้งวิสัยทัศน์ของหลักสูตรในการสร้างจิตสำนึกความเป็นพลเมืองไทยและพลโลกอีกด้วย ส่วนหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี หลักเหตุผล และหลักความเท่าเทียมนั้นเป็น 3 อันดับสุดท้ายที่พบน้อยที่สุด

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่สามารถอภิปรายได้ดังนี้

1. หลักประชาธิปไตยที่พบในหลักสูตรสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 - 2551 หลักสูตร

จากการวิเคราะห์หลักสูตรสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 - 2551 ทั้ง 3 หลักสูตรนั้นพบว่าแต่ละหลักสูตรมีจุดเน้นแตกต่างกัน ประกอบกับผลการวิเคราะห์หลักประชาธิปไตยที่ปรากฏ

ในแต่ละหลักสูตรที่ถึงแม้จะพบหลักประชาธิปไตยทั้ง 9 ด้านตามกรอบที่วางไว้แต่ก็พบว่าในแต่ละหลักสูตรมีรายละเอียดของหลักประชาธิปไตยที่พบแตกต่างกันออกไป โดยหลักสูตรหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเน้นไปที่ หลักความรับผิดชอบ หลักการมีใจเปิดกว้าง และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ส่วนหลักเหตุผลและหลักความเท่าเทียมเป็นหลักที่พบน้อยที่สุด 2 อันดับสุดท้าย สำหรับหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเน้นไปที่ หลักความรับผิดชอบ และหลักการมีใจเปิดกว้าง ส่วนหลักความเท่าเทียมและหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีนั้นพบน้อยที่สุดเท่ากัน ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 นั้นให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยกระจายกันไป ใน หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีส่วนร่วม สำหรับหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี หลักเหตุผล และหลักความเท่าเทียม นั้นพบน้อยกว่ากลุ่มข้างต้น

จากผลการวิเคราะห์ที่ออกมา หลักประชาธิปไตยที่หลักสูตรการศึกษาปรับปรุงได้แก่ หลักความเท่าเทียม หลักเหตุผล และหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี เพราะเป็นหลักที่พบน้อยที่สุดและ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและเกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกัน (ป.มหาจันทร์, 2544; นิยม รัฐอมฤต, 2553) และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

นอกจากนั้นแล้วหลักประชาธิปไตยที่พบในแต่ละหลักสูตรนั้นสอดคล้องกับความต้องการและความมุ่งหมายของหลักสูตรนั้นๆ เช่นหลักสูตรประโยคประถมศึกษา พุทธศักราช 2503 ต้องการสร้างให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดีของชาติตามระบอบประชาธิปไตยจึงพบหลักความรับผิดชอบมากที่สุด หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) นั้นมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้พัฒนาคุณภาพชีวิตและทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยจึงพบหลักความรับผิดชอบมากที่สุดเช่นเดียวกันสอดคล้องกับผลการการศึกษาความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต ตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 กับความต้องการของสังคมไทย (ปรีชา ศรีอนันต์, 2534) ที่พบว่าเนื้อหาในกลุ่มสาระนี้มีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยด้านการเมือง วัฒนธรรม สิ่งที่อยู่รอบตัวเรา การเมืองการปกครอง และ ข่าว เหตุการณ์วันสำคัญโดยมีความสอดคล้องกับความต้องการของสังคมไทยด้านการเมืองมากที่สุด ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 พัฒนาขึ้นมาจากแนวคิดการพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงจึงพบหลักการมีใจเปิดกว้างมากที่สุด

2. หลักประชาธิปไตยที่พบในหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 – 2551

จากการวิเคราะห์หนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 – 2551 ทั้ง 3 หลักสูตรนั้นถึงแม้จะพบหลักประชาธิปไตยทั้ง 9 ด้าน ตามกรอบของหลักประชาธิปไตยที่วางไว้แต่เมื่อพิจารณารายละเอียดมีความแตกต่างกันออกไปในแต่ละหลักสูตรโดยที่หนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเน้นไปที่ หลักความรับผิดชอบ หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิและเสรีภาพ หลักความมีวินัย ส่วนโดยหลักความเท่าเทียม และหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี และหลักเหตุผล เป็น 3 อันดับสุดท้ายที่พบน้อยแตกต่างออกมาจากกลุ่มดังกล่าวสอดคล้องกับผลการศึกษาคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษา (บุบผา คุมมานนท์, 2522) พบว่าหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา พ.ศ. 2503 มีคุณลักษณะเรื่องความมีเหตุผล การยอมรับในหลักการและเหตุผล รวมไปถึงการใช้เหตุผลในการวินิจฉัยปัญหาต่างๆ อยู่ในระดับน้อย ส่วนหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเน้นไปที่ หลักความรับผิดชอบ และ หลักการมีใจเปิดกว้าง ส่วนหลักที่พบน้อยที่สุดคือหลักความเท่าเทียมสอดคล้องกับผลการศึกษาสังคมปริทัศน์ทางการเมืองจากหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) (ขวัญ ฌมิ่งลาภ, 2540) ที่พบว่าหนังสือเรียนควรเพิ่มเติมเรื่องประชาธิปไตยโดยเฉพาะเรื่องความเสมอภาค และความมีเหตุผล สำหรับหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ให้ความสำคัญเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเน้นไปที่ หลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและ หลักการมีส่วนร่วมส่วนหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี หลักเหตุผล และหลักความเท่าเทียมนั้นเป็น 3 อันดับสุดท้ายที่พบน้อยที่สุด

จากผลการวิเคราะห์ที่ออกมา หลักประชาธิปไตยที่หลักสูตรการศึกษาปรับปรุงได้แก่ หลักความเท่าเทียม หลักเหตุผล และหลักการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี เพราะเป็นหลักที่พบน้อยที่สุดและ เพื่อให้สอดคล้องกับแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นผู้มีเหตุผลและเกิดมาพร้อมกับความเท่าเทียมกัน (ป.มหาจันทร์, 2544; นิยม รัฐอมฤต, 2553) และสอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการในการพัฒนาเยาวชนของชาติเข้าสู่โลกยุคศตวรรษที่ 21 ที่ให้ความสำคัญกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างสันติที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551

3. ความสอดคล้องของหลักประชาธิปไตยที่พบในหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรสังคมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 – 2551 และหลักสูตรสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาตั้งแต่พุทธศักราช 2503 – 2551

หลักสูตร

หลักประชาธิปไตยที่พบในหนังสือเรียนสังคมศึกษาเหล่านี้ล้วนสอดคล้องกันกับหลักประชาธิปไตยที่พบจากการวิเคราะห์หลักสูตร โดยหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ หลักการมีใจเปิดกว้าง และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมเช่นเดียวกับในหนังสือแบบเรียนแต่ในหนังสือแบบเรียนกระจายความสำคัญไปให้กับเรื่องหลักสิทธิและเสรีภาพ หลักความมีวินัยเพิ่มเติม ส่วนหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และ หนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ก็ให้ความสำคัญกับหลักความรับผิดชอบ และหลักการมีใจเปิดกว้างเหมือนกัน สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 และหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ก็ให้ความสำคัญกับหลักการมีใจเปิดกว้าง หลักสิทธิเสรีภาพ หลักความมีวินัย หลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หลักความรับผิดชอบและหลักการมีส่วนร่วมเช่นเดียวกัน

นอกจากนั้นแล้วหลักประชาธิปไตยที่วิเคราะห์ได้จากหนังสือเรียนสังคมศึกษาดังกล่าวยังมีความสอดคล้องกับหลักสูตรแต่ละหลักสูตรอีกด้วยเช่น หลักความรับผิดชอบ และหลักการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมที่พบมากที่สุดหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 ทั้งตอนต้นและตอนปลาย สอดคล้องกับความต้องการสร้างพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยของหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2503 สอดคล้องกับผลการศึกษาพัฒนาการหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับประถมศึกษา ระหว่างพุทธศักราช 2548-2534 (สุรดา สุทธิศาสนกุล, 2537) ที่พบว่าเนื้อหาหนังสือเรียนในช่วง พ.ศ. 2503-2520 จะเน้นเนื้อหาเกี่ยวกับการปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมซึ่งมีความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และในหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ที่ต้องการมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตและทำประโยชน์ให้แก่สังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยนั้นก็พบหลักความรับผิดชอบมากที่สุดหนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรประถมศึกษาพุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) เช่นกัน สำหรับหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 ที่ต้องพัฒนาคนให้รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงก็พบหลักการมีใจเปิดกว้างมากที่สุดจากการวิเคราะห์หนังสือเรียนสังคมศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551 เช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการนำผลการวิจัยไปใช้

1. การพัฒนาหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาโดยเฉพาะด้านเกี่ยวกับประชาธิปไตยควรคำนึงถึงหลักและแนวคิดพื้นฐานของประชาธิปไตยทั้งทางด้านระบอบการเมืองการปกครองและด้านวิถีชีวิตไม่ว่าจะเป็นเรื่อง เหตุผล สิทธิเสรีภาพ ความเท่าเทียม ความมีวินัย ความรับผิดชอบ การมีใจเปิดกว้าง การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม การมีส่วนร่วม และการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธี

2. การจัดทำหนังสือเรียนสังคมศึกษาควรคำนึงถึงความสอดคล้องกับความต้องการและจุดมุ่งหมาย รวมไปถึงสาระการเรียนรู้ของหลักสูตรในขณะนั้นๆ

ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของครูและนักเรียนระดับประถมศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาระดับประถมศึกษาและในหนังสือเรียนวิชาสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา

2. ควรมีการศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาหลักสูตรและจัดทำหนังสือเรียนที่ส่งเสริมแนวคิดและอุดมการณ์เกี่ยวกับประชาธิปไตย เช่น การส่งเสริมคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดีตามวิถีประชาธิปไตย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพมหานคร:

โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.

กรมล ทอจธรรมชาติ. (2521). *การเมืองและการปกครองไทย*. กรุงเทพมหานคร : ไทยวัฒนาพานิช.

ขวัญ ฌม้งลาภ. (2540). *สังคมปริทัศน์ทางการเมืองจากหนังสือ : ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือเรียนตามหลักสูตร*

ประถมศึกษา พ.ศ.2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533). วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา, คณะ

รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

ทิพย์พาพร ต้นตีสุนทร. (2556). *การศึกษาเพื่อสร้างพลเมือง*. กรุงเทพมหานคร : สำนักนโยบายการศึกษา.

ทิตนา แคมมณี. (2536). *ช่วยครูฝึกประชาธิปไตยให้แก่เด็ก*. กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นคร พจนวรวงษ์ และ อุกฤษ พจนวรวงษ์. (2549). *ข้อมูลประวัติศาสตร์การเมืองไทย : เหตุการณ์ทาง*

การเมืองที่สำคัญๆ พ.ศ. 2475-ปัจจุบัน ตอน คณะราษฎรครองอำนาจทางการเมือง.

กรุงเทพมหานคร : ขวัญนคร.

นิยม รัฐอมฤต. (2553). *การปกครองประชาธิปไตยในนานาประเทศ*. กรุงเทพมหานคร :

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

แนวหน้า. (2556). *ถกต้นตอสะสางปัญหาเรื้อรังตำราเรียน ขาดคุณภาพพิมพ์ไม่ทันเปิดภาคเรียน*. สืบค้นวันที่

22 มกราคม 2558, จาก <http://www.naewna.com/local/83384>

บุปผา คุมมานนท์. (2522). *การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับหนังสือแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษา*

ของครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาในเขตการศึกษา 6. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารการศึกษา). สาขาการสอน

สังคมศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

ป. มหาพันธ์. (2544). *สอนเด็กให้เป็นประชาธิปไตย (พิมพ์ครั้งที่ 1)*. กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์.

- ปรีชา ศรีอนันต์. (2534). *ความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาในกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ตามหลักสูตรพุทธศักราช 2521 กับความต้องการของสังคมไทยในช่วงปีพุทธศักราช 2521 ถึง 2532*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต). สาขาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ผู้จัดการออนไลน์. (2557). “NGO อีสาน” ลั่นไม่ยอมรับอำนาจรัฐบาลทหาร จวกเผด็จการ-ปิดกั้นความเห็น
ปชช.สืบค้นวันที่ 12 กุมภาพันธ์ 2558, จาก<http://www.manager.co.th/Local/ViewNews.aspx?NewsID=9570000126270>
- วรรณพร นาคบุตร และ สมเกียรติ วันทะนะ. (2551). ลักษณะนิสัยด้านการเมืองการปกครองของคนไทย.
วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.34 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2551) : 98-112.
- วารีย์ ธีระจิต. (2531). *เอกสารคำสอนหลักการวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนในระดับประถมศึกษา*.
กรุงเทพมหานคร : คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิทยา ยุวภูษิตานนท์. (2554). การวิเคราะห์หนังสือเรียนกลุ่มการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นระหว่าง พ.ศ.2533-2553. *วารสารอิเล็กทรอนิกส์ทางการศึกษา*.7 (2555)
: 2339-2351
- วิศาล ศรีมหาวโร. (2554). การเมืองไทยระบบหรือคน : การพัฒนาวัฒนธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง
ของประชาชน. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า* 3 (กันยายน-ธันวาคม 2554)
- สมบัติ อารังธัญวงศ์. (2546). *การเมืองความคิดและการพัฒนา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์
เสมาธรรม.
- สุภาพร ชัยฤกษ์. (2552). *การสร้างเสริมประชาธิปไตย: ศึกษาผลการดำเนินงานโครงการเสริมสร้าง
ประชาธิปไตยและธรรมาภิบาล*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบัน
บัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2556). *กรอบแนวคิดหลักสูตรการศึกษาเพื่อ
สร้างความเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทย*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, กระทรวงศึกษาธิการ. (2557). *แนวทางการจัดการเรียนรู้รายวิชา
เพิ่มเติมหน้าที่พลเมือง*. กรุงเทพมหานคร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545*. กรุงเทพมหานคร.
- สุรดา สุทธิศาสนกุล. (2537). *การศึกษาพัฒนาการหนังสือเรียนกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตระดับ
ประถมศึกษา ระหว่างปีพุทธศักราช 2458-2534*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต, สาขา
ประถมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและการสอน คณะครุศาสตร์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมร รักษาสัตย์. (2542). *ประชาธิปไตยและรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 1). กรุงเทพมหานคร:
การันต์การพิมพ์.